

YTTRANDE

2021-12-13

Yttrande över slutbetänkandet Utredningen av stärkta skolbibliotek och läromedel (SOU 2021:70)

Autism- och Aspergerförbundet överlämnar härmed sitt yttrande över rubricerade betänkande. Vi arbetar för att skapa bättre levnadsvillkor för personer med autism. Vår vision är ett samhälle där alla kan delta, där personer med autism möts med respekt och har bra livskvalitet genom hela livet. Förbundet representerar cirka 18 500 medlemmar och bland dessa finns personer med egen funktionsnedsättning, närstående och personer som är professionellt verksamma inom området.

Bakgrund skolsituationen för elever med autism

Skolsituationen för barn och elever med autism är allvarlig. Enligt Autism- och Aspergerförbundets skolenkät 2020 når endast 37 procent målen i svenska, engelska och matematik, vilket är en försämring i jämförelse med våra skolenkäter 2018 och 2016 då motsvarande siffra var 44 procent. Även frånvaro av andra orsaker än sjukdom och giltig frånvaro är högre nu än tidigare. 56 procent av barnen har frånvaro i någon grad vilket är en ökning med fyra procentenheter sedan 2018. Redan i lågstadiet har mer än hälften av barnen någon frånvaro. Den långvariga frånvaron ökar. Flickor har högre frånvaro men det är fler pojkar som har längre sammanhängande frånvaro. 44 procent anger att det finns en plan för återgång till skolan men endast 10 procent menar att den planen fungerar. Orsakerna till frånvaro är främst brist på kompetens om autism, brist på stöd i sociala situationer och brist på stöd i lärsituationen.

Vår enkät visar samtidigt att fler får stöd än tidigare, hela 91 procent, vilket är glädjande. Däremot får bara hälften ett stöd som fungerar och ungefär lika många anger att skolan följer upp stödet. Detta visar hur avgörande det är att stödet är individuellt anpassat för att ha rätt funktion, och att många skolor har svårt att möta detta behov. Vi kan också genomgående se att brister i skolmiljön har negativ påverkan på elever med autism.

Slutligen visar enkäten på genomgående könsskillnader till exempel när det gäller barnets trivsel, samverkan med skolan och hur man ser på skolans ansvarstagande. Föräldrar till pojkar är betydligt nöjdare än föräldrar till flickor. I enkätens frisvar finns många som vittnar om att barnets skolgång blivit bättre när de bytt till ett mindre sammanhang till exempel en kommunal eller en fristående resursskola.

Vårt förbund har under många år tagit fram egen statistik på skolområdet eftersom nationell statistik på området saknas. Avsaknaden av statistik får allvarliga konsekvenser på en övergripande nivå men också för den enskilda individen och de anhöriga. Det innebär ett systematiskt osynliggörande av barn och elever med funktionsnedsättningar. Vi menar att statistik om barn och elever med funktionsnedsättningar för att kunna sätta in och följa upp åtgärder är en vital del av lösningen för att alla barn och elever ska få en likvärdig utbildning. Även Myndigheten för delaktighet och

Specialpedagogiska skolmyndigheten har lyft behovet av nationell statistik i en skrivelse till Utbildningsdepartementet 2020.

Att barn och elever med funktionsnedsättning inte har tillgång till en likvärdig utbildning strider mot Barnkonventionen, som dessutom sedan ett drygt år tillbaka är del av svensk lagstiftning. Det förpliktigar. Vidare strider bristen på likvärdig utbildning och bristen på framtagande av statistik mot Funktionsrättskonventionen. Vare sig betygsstatistik, eller internationella kunskapsmätningar som Sverige deltar i, visar hur det går för elever med funktionsnedsättning. Av det skälet har vårt förbund varit med i Funktionsrätts Sveriges framtagande av rapporten "Respekt för rättigheter". Utbildning är ett av de områden där det särskilt framgår att det i Sverige idag saknas ett rättighetsperspektiv vilket medför att många barn och elever med funktionsnedsättningar inte har tillgång till utbildning på samma sätt som andra barn och elever.

Ta del av skolenkät 2020 och tidigare enkäter i sin helhet: <https://www.autism.se/skolenkater>

Ta gärna även del av vår rapport Förlorade år som genom personliga berättelser bland annat beskriver den svåra skolsituation som många elever med autism har:

<https://www.autism.se/rapporter%5E2>

Sammanfattande synpunkter på utredningens förslag

Autism- och Aspergerförbundets ställer sig bakom utredningens förslag som syftar till en likvärdig tillgång till läromedel. I remissvaret fokuserar vi på att ge synpunkter på delar som särskilt berör elever med autism och lyfter vad som är relevant för målgruppen i lärsituationen.

Det är positivt att utredningen har tittat ingående på gällande bestämmelser för elever med funktionsnedsättning och att tar upp olika typer av läromedel för att öka möjligheten till flexibilitet utifrån elevernas behov och förmågor. Elever med autism är en grupp med stor variation inom sig och vad som funkar för olika individer är väldigt olika. Om eleven behöver anpassningar för att tillgodogöra sig utbildningen är det avgörande att anpassningar görs tillsammans speciallärare eller specialpedagog och att skolan tar in aktuell kunskap från forskning och bland annat Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM. Även vårdnadshavare och eleven själv behöver göras delaktig. Även om SPSM regionalt arbetar uppsökande anser vi att huvudmännen ska ha tydligt krav på sig att hämta in kunskap från SPSM för att säkerställa likvärdigheten för elever med behov av stöd. Även tillgång på speciallärare och specialpedagoger behöver säkras.

Principen om universell utformning nämns i utredningen och Autism- och Aspergerförbundet vill särskilt vill betona att principen ska genomsyra all planering för skolmiljön, inklusive lärsituationen, läromedel och lärarhandledning. Det gynnar dessutom alla elever, och vuxna, i skolan.

Elever med autism har ofta sensoriska svårigheter som kräver anpassningar både i den fysiska miljön och i lärsituationen. När det gäller läromedel handlar det exempelvis att göra dem kognitivt mer tillgängliga. Det innebär bland annat att skala ner mängden sinnesintryck, skapa lugn, tydlighet och struktur. Att lärare har strukturerade samtal i sin undervisning för att koppla ihop läromedlens text, bilder och övrigt innehåll är viktigt för alla elevgrupper, men ofta extra viktigt för elever med autism.

Att SPSM föreslås få som uppdrag att utreda förutsättningarna för att främja innovation av digitala läromedel för elever med funktionsnedsättning är mycket bra. För många elever med autism kan digitala läromedel som det går att ändra layout och välja svårighetsgrad på vara bra. Vi vill här särskilt lyfta fram behovet av utbildning i att bemästra digitala verktyg för särskolans elevgrupp, exempelvis

personer med autism och intellektuell funktionsnedsättning. Gymnasiesärskolan och särskild undervisning för vuxna är en oerhört viktig brygga mellan skolan och arbetsmarknad. Detta utifrån att vi vet att unga med funktionsnedsättning är överrepresenterade bland de som varken studerar eller arbetar och som hamnar i långtidsarbetslöshet.

Har individen en gymnasieexamen öppnas möjligheten att välja bland många arbetsplatser som kan ge ett arbete och en fungerande tillvaro. Det handlar om att möjliggöra ett framtida arbetsliv för så många elever och unga vuxna som möjligt

Det är också bra att läromedlen föreslås vara kostnadsfria i alla åldrar och att eleverna bör ha rätt att ta med sig böckerna som används i undervisningen hem. För elever med autism är detta extra viktigt. Att dessutom få möjlighet till dubbla uppsättningar, en bok i hemmet, kan för vissa elever vara en enkel men viktigt åtgärd för att minimera stress i vardagen.

Utredningen tar också upp bristen på läromedel översatt till de nationella minoritetsspråken. Här vill vi lyfta fram vikten av att elever med autism som tillhör någon av de nationella minoriteterna ges samma möjligheter till anpassade läromedel för att tillgodogöra sig utbildningen.

Stockholm enligt ovan

Ulla Adolfsson

Förbundsordförande

Minna Nyman Sabbadini

Intressepolitisk utredare